

РЕЗЮМЕ

Т. Н. Дегтяренко. Система корекційно-реабілітаційної допомоги: організаційна структура і структура управління.

В статті розглядається проблема розвитку регіональної системи корекційно-реабілітаційної допомоги і управління ею в світлі нової парадигми в сфері допомоги особам з психофізическими порушеннями.

Ключевые слова: корекційно-реабілітаційна допомога, організаційна структура, структура управління.

SUMMARY

T. Dehtyarenko. Correctional-rehabilitation care system: organization structure and management structure.

In the article the problem of development and management of a regional correctional-rehabilitation care system is being reviewed in the view of the new paradigm in the field of helping mental and physical impairment people.

Key words: correctional-rehabilitation care, organization structure, management structure.

УДК 81'25:378.147

А. В. Козак

Волинський національний
університет імені Лесі Українки

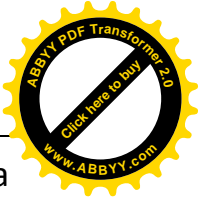
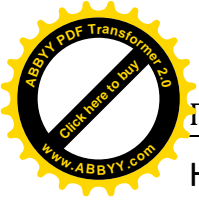
ФЕНОМЕНОЛОГІЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

У статті здійснено аналіз наукових позицій щодо розкриття феномена «міжкультурна комунікація» як особливого виду комунікації. Підіймається питання доцільності міжкультурного навчання студентів.

Ключові слова: культура, мова, комунікація, міжкультурна комунікація.

Постановка проблеми. Сучасні процеси глобалізації та інтеграції, зростання інтенсивності контактів між народами і країнами визначають зміну соціокультурних пріоритетів у галузі мовної освіти не лише як засобу спілкування, але й формування культурної особистості, що зумовлює появу нових концепцій у галузі викладання іноземних мов, зокрема концепції міжкультурної комунікації і засвідчує тим самим актуальність окресленого аспекту дослідження.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема міжкультурної комунікації як пріоритетна на сучасному етапі розвитку цивілізації досліджується вітчизняними і закордонними науковцями здебільшого в контексті теорії комунікації (Н. Вінер, П. Донець, І. Зимня, Г. Лассвел, Т. Ньюком, І. Річардс, У. Уївер, К. Шеннон), діалогу культур (М. Бахтін, В. Біблер та інші), у зв'язку з проблемами мови та культури, акцентуації міждисциплінарного підходу у сфері міжкультурної комунікації (Р. Барт, М. Бахтін, А. Вежбицька, В. Костомаров, М. Лотман, М. Петров, Р. Портер, Л. Самовар, Е. Сепір, С. Тер-Мінасова, Т. Томахіна, Г. Трейгер, Е. Холл, Р. Якобсон та інші).

Незважаючи на досить активне і широке вживання поняття «міжкультурна комунікація» у розрізі міжособистісного спілкування представників різних соціальних груп із культурними світами, взаємодії між представниками різних національних культур чи цивілізацій, відзначаємо дискусійність, невизначеність питання щодо феноменології міжкультурної комунікації.

Мета статті – висвітлити теоретичні аспекти, пов'язані з феноменологією міжкультурної комунікації.

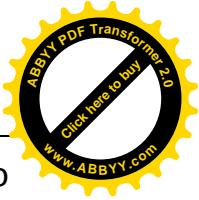
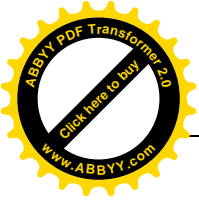
Виклад основного матеріалу. Існує думка, що міжкультурна комунікація як особливий вид комунікації передбачає спілкування між носіями різних мов і різних культур. Закономірно виникає необхідність з'ясування передусім суті ключового поняття «культура».

У довідковій літературі «культура» трактується як «усе, що створене людським суспільством та існує завдяки фізичній і розумовій праці людей, на відміну від явищ природи; сукупність досягнень суспільства в науці, мистецтві, в організації державного й суспільного життя в кожен історичну епоху; ступінь досконалості, досягнутий в опануванні тієї чи іншої галузі знання або діяльності» [1, 202].

Зауважимо, серед різноманітних визначень культури пріоритетними для дослідження проблем міжкультурної комунікації, на нашу думку, є ті, що акцентують на її ціннісних та комунікативних вимірах.

Аналіз літератури свідчить, що сучасне прочитання поняття «культура» асоціюється з процесом інтелектуального, духовного, естетичного і морального розвитку суспільства, багато в чому збігаючись з терміном «цивілізованість», віддзеркалюючи особливості способу життя, цінності, властиві певному суспільству чи групі людей. Конструктивною є позиція щодо сприйняття культури як особливої форми комунікації, унікальним проявом якої є сама мова (П. Осипов). Водночас мова і культура співпадають саме в комунікації, яка є важливою частиною людського життя, а тому і частиною культури.

В контексті зазначеного нам видається цілком виправданим твердження відомого американського фахівця з міжнародної комунікації Е. Холла: «культура – це комунікація, а комунікація – це культура». Розвиваючи свої ідеї щодо взаємозв'язку культури і комунікації, вчений дійшов висновку про необхідність навчання культурі, стверджуючи, що людині необхідний досвід інших культур так само, як кожна культура, щоб вижити, потребує взаємодії з іншими культурами [2].

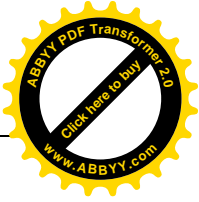
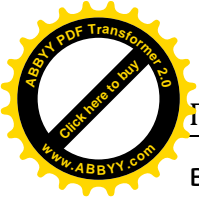
Щодо феномена «міжкультурна комунікація» відзначимо, що його сутнісний зміст не зводиться до простої суми двох складових частин означеного словосполучення, і зумовлює неоднозначність трактувань.

Так, Ю. Тен відзначає, що «міжкультурна комунікація виникає в процесі усвідомлення суб'єктами інтеракції культурних відмінностей один одного, які не існують самі по собі: тільки контакт із іншими, порівняння свого з чужим надають тим чи іншим елементам культури статусу диференціальної ознаки». При цьому науковець розглядає цей феномен як важливу ланку міжкультурної взаємодії, в ході якої відбувається інформаційний процес передачі й обміну повідомленнями між культурними об'єктами за допомогою спеціальних знакових засобів, тобто як процес обміну символами між культурами [3]. П. Донец уточнює, що «про міжкультурну інтеракцію і комунікацію ми говоримо у тих випадках, коли партнери по зустрічі належать до різних культур і коли вони усвідомлюють, що кожен відповідно є «іншим», тобто, відбувається взаємне усвідомлення один одного як «чужого» [4, 104].

Деякі визначення терміну «міжкультурна комунікація» базуються на протиставленні міжкультурного і внутрішньокультурного (інтракультурного) спілкування (intercultural and intracultural communication): «міжкультурна комунікація включає безпосереднє спілкування людей з різних національних культур» [5]; «міжкультурна комунікація має місце, коли транслятор повідомлення – представник однієї культури, а отримувач повідомлення – іншої» [6, 15]; міжкультурна комунікація – це «обмін символічною інформацією між чітко визначеними групами з суттєво відмінними культурами» [7].

Характерною рисою міжкультурної комунікації є усвідомлення відмінності самого партнера по комунікації, а також відмінності його мотивацій, інтенцій, фонових знань, коду (мови, жестів, символіки, умовних знаків тощо).

Як бачимо, міжкультурна і внутрішньокультурна комунікація є, безумовно, спорідненими явищами: обидва ці явища здійснюються при взаємодії людей у конкретному місці й за певного оточення; обидва включають елементи мовної гри і характеризуються деякою подібністю і відмінністю культур їх учасників; успіх обох залежить від взаємної узгодженості, суперництва і співробітництва [7]. Однак, керуючись наведеним визначенням, ми не ототожнюємо міжкультурну і

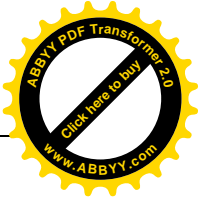
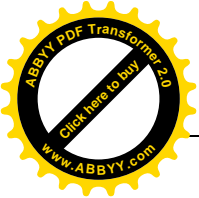
внутрішньокультурну комунікацію.

Міжкультурна комунікація, в якій через мовлення взаємодіють культури і мови, базується на двох типах поведінки. Універсальна поведінка, спільна для всіх культур, базується на біологічній спадковості людини, яка передається від покоління до покоління. Крім того, різним етнічним групам притаманна специфічна поведінка, яка формується під впливом соціального і фізичного оточення. Специфічні моделі поведінки призводять до формування специфічної культури, оскільки культуру можна визначити як «менталітет (система цінностей, ідей, звичаїв), що охоплює «частину перетвореної ними (людськими спільнотами) природи» [4, 42]. При цьому наголошується на тому, що «з великими труднощами ми розуміємо значення слів, дій, учинків, які не є характерними для нас самих. Наш етноцентризм не тільки заважає міжкультурній комунікації, але його й важко розпізнати, оскільки це несвідомий процес», і цілком закономірно робиться висновок щодо необхідності цілеспрямованого навчання ефективної міжкультурної комунікації [2].

Нам імпонує виваженість позиції П. Бердичівського у трактуванні між культурного навчання як освітньо-розвивального процесу, «в результаті якого дві культури (рідна та іноземна) відіграють важливу роль, і виникають культурні віддалення та зближення, тобто з'являється щось нове – «третя культура» (Nunfeld) або «міжкультура» (Boltem), що характеризується новим поглядом на своє власне існування, на власну особистість і на розташування між рідною та іноземною культурами, примушує поглянути на свою культуру очима іноземця і пізнати її з інших позицій» [8].

Висновки. Сьогодні стає очевидним, що проблеми культури та міжкультурної комунікації повинні бути представлені у навчальному процесі як глобальне завдання системи освіти. Однак нова технологія соціокультурної освіти вимагає серйозного дидактичного осмислення, вибору підходу до навчання іноземній мові, що може забезпечити соціалізацію навчального іншомовного спілкування і з'єднання комунікативної діяльності з пізнавально-дослідницькою щодо вивчення соціокультурного портрета носіїв мови.

Отже, формування готовності до міжкультурної комунікації потребує цілеспрямованого міжкультурного навчання, в основі якого лежить безпосереднє залучення студентів до комунікативної діяльності, з чим і пов'язані перспективи наших подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Івченко А. Тлумачний словник української мови / А. Івченко. – Харків : Фоліо, 2006. – 540 с.
2. Грушевицкая Т. Г. Основы межкультурной коммуникации / Т. Г. Грушевицкая, В. Д. Попков, А. П. Садохин : уч. пособ. для вузов (под ред. А. П. Садохина). – М. : ЮНИТА-ДАНА, 2002. – 352 с.
3. Тен О. П. Символические основы межкультурной коммуникации / О. П. Тен // Гуманитарные и социологические науки. – 2007. – № 6.
4. Донец П. Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации / П. Н. Донец. – Харьков : Штрих, 2001. – 384 с.
5. Gudykunst, William B. & Mody, Bella, eds. Handbook of International and Intercultural Communication. Second edition – Thousand Oaks / London / New Delhi : Sage Publications, 2002.
6. Porter, R.E. & Samovar, L. A, eds. Intercultural Communication: A reader. Fifth edition. – Belmont : Wadsworth Publishing Company, 1988.
7. Lin M. Is There an Essential Difference between Intercultural and Intracultural Communication? // Intercultural Communication. – 2003–2004. – № 6.
8. Чечет Т. Межкультурное обучение как дидактическая система / Т. Чечет. – Zmogus ir zodis, 2007. – № 3. – С. 71–75.

РЕЗЮМЕ

А. В. Козак. Феноменология межкультурной коммуникации: теоретические аспекты.

В статье осуществлен анализ научных позиций, который касается раскрытия феномена «межкультурная коммуникация» как особенного вида коммуникации. Поднимается вопрос уместности межкультурного обучения студентов.

Ключевые слова: культура, язык, коммуникация, межкультурная коммуникация.

SUMMARY

A. Kozak. Phenomenology of intercultural communication: theoretical aspects.

The article deals with the analysis of scientific positions as to the discovering of the phenomenon «intercultural communication» as the special type of communication, the question of appropriateness of the intercultural teaching of students raises.

Key words: culture, language, communication, intercultural communication.

УДК 37.048.4:314.6

І. М. Мачуська

Інститут проблем виховання НАПН України

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВ

У статті проаналізовано теоретичні підходи щодо проблеми професійного самовизначення учнів у психолого-педагогічній літературі. У більшості праць вітчизняних і закордонних учених професійне самовизначення старшокласників розглядається як одна із сторін особистісного самовизначення.

Ключові слова: професійне самовизначення особистості, процес професійного самовизначення, професійна спрямованість особистості, професійна орієнтація.

Постановка проблеми. Кардинальні соціально-економічні зміни, що відбулися протягом останнього часу в суспільстві, обумовлюють необхідність перегляду підходів до розв'язання багатьох психолого-педагогічних проблем національної школи, зокрема – проблеми підготовки старшокласників до